

Haszonnal forgatható adattár
Tóth Marcell: Szegedi vitézek, vitéz szegediek. A Vitézi Rend és Szeged.
Szeged, 2022. Areión Kulturális Egyesület. 351 old.

Vitézi Rend. Egy intézmény/szervezet, amely 1920 és 1945 között a magyar köz- és politikai életben is jelentős szereppel bírt. Egy olyan intézmény, amelynek a különböző kutatói vélekedések és adatösszegzések szerint mintegy 25–27 ezer tagja volt és annyiban „demokratikusnak” is tekinthető (volt), hogy tagjai szigorúan csak katonai teljesítményük alapján kerülhettek be a Vitézi Rend tagjai sorába. (Ugyanakkor meg kell említeni, hogy a Vitézi Rend tagjai esetében az érdemszerzőknek várományosa lehetett, aki viszont már nem saját jogon, hanem a jogszabály biztosította úton válhatott a Vitézi Rend tagjává.)

Ezen intézménynek/szervezetnek a története — a kutatások jelen állásának ismeretében — részben már megtörtént. A témában a legalaposabb szakmai munkának Kerepeszki Róbert műve tekinthető, de több más művet is érdemes megemlíteni.¹ Természetesen a két világháború közötti években közreadott különböző kiadványokból sincs hiány.² A több kiadást megért Vitézi Rend kiskatéja című kötetből,³ és immáron egy a közelmúltban megjelent színvonalas szakmai munkából, Tóth Marcell könyvéből is tájékozódhatunk.

Tóth Marcell „vállalkozása” mindenképp dicsérendő. A Magyar Nemzeti Levéltár Csongrád-Csanád Vármegyei Levéltárának levéltárosa Szeged és annak szűkebb környéke vitézeit vette számba. Rövid áttekintést ad magának a Vitézi Rendnek a létrejöttéről, feladatáról, társadalmi beágyazottságról, a vitézi avatásokról. Alapos eligazítást kap az érdeklődő olvasó arról, hogy miként is jött létre a nevében többszöri módosuláson átesett „Csongrád vm. Szeged sz. kir. és Hódme-

-
- 1 *Kerepeszki Róbert: A Vitézi Rend 1920–1945.* Máriabesnyő, Attraktor Kiadó, 2013., illetve *Fekete Ferenc: A Vitézi Rend története.* Szeged, HK Hermanos, 2011. Figyelemre méltó tanulmányokat tett közzé *Négyesi László: A Vitézi Rendről I. (1922–1945).* In: Zounuk. Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Levéltár Évkönyve 14. 163–194. p., *Uő: A Vitézi Rendről II. (1922–1945)* Uo. 15. sz. 187–268. p.), illetve *Tátrai Szilárd: A Vitézi Rend első évtizedének története.* In: *Hadtörténelmi Közlemények* 1997. 1. szám. 49–85. p. és *Uő: A Vitézi Rend története a harmincas évektől a felszámolásig.* Uo. 2000. 1. szám. 35–78. p.
 - 2 A tízéves Vitézi Rend 1921–1931. Szerk.: Szécsy Imre – Oszlányi Kornél – Oszlányi József – Farkas Jenő. Bp., 1931., *Vitézek albuma.* Budapest, 1939. *Gombos Zoltán: Vitézek a világháborúban.* Győr–Moson–Pozsony csonka vármegyék elavatott vitézeinek fegyvertényei. Győr, 1930., *Benkóczy Emil: Heves vármegye vitézei.* Eger, 1936.
 - 3 *A Vitézi Rend kis kátéja; Országos Vitézi Szék,* Bp., 1934.

zövásárhely tj. városok Vitézi Széke”, mely települések tartoztak ezen vitézi szék „hatáskörébe”, kik álltak a vármegyei vitézi szék élén és miként is zajlottak — a már említett — vitézi avatások. A kötetbe lexikon szócikk-szerűen kerültek be a személyek életrajzi adatai.

A felsoroltak bemutatáshoz a fennmaradt korabeli dokumentumokat, sajtóanyagot és hivatalos kiadványokat használt fel, talán nem túlzás azt állítani, hogy szinte teljességgel.

Egy-egy ilyen jellegű feldolgozás, adattár akkor válik/válhat még érdekesebbé, ha az abban szereplő személyek egyikéről-másikáról rövid „életrajzi elemzés” is készül. Tóth Marcell ezen „elvárásnak” is eleget tett, amikor például vitéz Bedő Árpád életútját vázolta fel.

Bedő Árpád tartalékos tiszt a Nagy Háborúban, a Székely Hadosztály harcainak résztvevője, ecetgyár alapító és tulajdonos Szegeden, a 402. számú „büntető munkásszázad” parancsnokának helyettese volt (1942-1943), akiről az egykori „muszosok” csak jót mondtak, írtak és álltak ki mellette az igazolásakor. Később ellene is eljárás indult, mint a Kereszt és Kard „mozgalomban” résztvevő ellen. Koncepció-s eljárás végén szabadságvesztés ítélet született. másodfokon pedig 9 évi fegyház. 1980-ban hunyt el Szegeden. Rehabilitálására, halálát követően, több mint tíz esztendő-t kellett várnia családjá életben lévő tagjainak.

Hasonló portré olvasható a kötetben vitéz Csukonyi Ferenc ezredesről is, aki a nyilas-hungarista hatalomátvétel után a „Vitézi Rend vezetőjévé” lett, akaratán kívül. Ezen tiszte okán került népbíróság elé és ítélte el a Budapesti Népbíróság 6 évi börtönre és mellékbüntetésül politikai jogának 5 évre történő felfüggesztésére. A Népbíróságok Országos Tanácsa az ítéletet 1946. április 29-én megsemmisítette, de a „szégyenfolt” élete végéig rajta maradt a szocializmus világában. Megfigyelés alanya volt, jelentések sora szólt róla, majd segédmunka várt rá, ahogy sok ezer sorstársa esetében is.

Több, hasonló életút vázlatokat nem olvashat a téma iránt érdeklődő Tóth Marcell hatalmas szakirodalmi, sajtó és forrásanyagot felhasznált munkájában, de sok száz egykori vitézről összeállított szócikket — amire korábban már utaltam — igen. Valamennyi forrásokra történő hivatkozással készült és alkalmas lehet arra, hogy a Vitézi Rend tagjainak társadalmi összetételéről is képet adjon. Egy statisztikai elemzést szívesen olvastam volna, mert az igazolhatta volna/igazolhatná azt (is), amit e sorok írója korábban megfogalmazott: a Vitézi Rend bizonyos értelemben „demokratikusnak” volt tekinthető, hiszen tagjai közé bekerülni csak tényleges katonai teljesítmények/érdemek alapján lehetett. Természetesen nem állítható az, hogy a nincstelen parasztemberből vitézzé váló tizedes — aki a nemzeti úr megszólításra volt jogosult —, egyenrangúvá vált (volna) az ugyan-csak nemzeti úr megszólításra jogosult ezredessel, de...

A Tóth Marcell jegyezte kötetet számos korabeli dokumentum másolata és fotók sokasága teszi teljesebbé, de sajnálatos módon igen gyenge minőségben. A kötet jobb minőségű papírt/nyomdát érdemelt volna! Talán lesz majd egy újabb, kiegészített, javított kiadás, amibe a felvett „statisztikai elemzés” és a jobb minőségű melléletek — reményeim szerint — bekerülhetnek.

Szakály Sándor

